

POLITIET
OSLO POLITIDISTRIKT

Hvordan forebygge og håndtere
hatkriminalitet, radikalisering og voldelig
ekstremisme?

Veileder ved bekymring

Asker
kommune

BÆRUM KOMMUNE

SLT
Samordning av lokale rus- og
kriminalforebyggende tiltak

INNHold

Innledning	3
Om veilederen	4
Informasjons- og taushetsplikt, samtykke og plikt til å avverge lovbrudd (strl. § 139).....	4
Definisjoner og sentrale begrep	6
Mulige bekymringstegn	7
Hva gjør jeg ved bekymring?.....	8
Mulige risiko- og beskyttelsesfaktorer	10
Mulige tiltak.....	11
Planer, organisering og samarbeid.....	12
Nettsider, informasjon og lenker	14
Viktige telefonnummer.....	15

INNLEDNING

I juni 2014 vedtok Regjeringen en ny handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Handlingsplanen er under stadig utvikling og revideres jevnlig. Som en del av den lokale oppfølgingen av handlingsplanen har politiet i Asker og Bærum, i samarbeid med SLT-koordinatorene i Asker og Bærum kommune, utarbeidet denne veilederen. Veilederen skal gi dere som jobber med mennesker i risikosonen tips og råd om hvordan dere kan møte, følge opp og forebygge radikaliserings, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme.

Utdrag fra regjeringens handlingsplan: "Det er behov for mer kunnskap, mer samarbeid og bedre koordinering av

arbeidet på området. Innsatsen må styrkes på tvers av fagområder og samfunnssektorer. Målet er å fange opp personer i risikosonen så tidlig så mulig og møte dem med tiltak som virker."

Vi som jobber i kommunen og i politiet har et særlig ansvar og en plikt til å forebygge og avverge alvorlige lovbrudd, herunder hatkriminalitet og voldelig ekstremisme. Alle som jobber tett på ungdommer har mulighet til å være en motvekt til ekstremt tankegods. Vær gode rollemodeller og meld bekymringene videre slik at dere får råd og støtte til å håndtere bekymringene. Bruk SLT-samarbeidet i din kommune (se kontaktinformasjon på siste side).

Ingen kan løse dette problemet alene, men hvis vi samarbeider og koordinerer tiltak i allerede eksisterende tilbud, kan vi gjøre en forskjell. Ved å styrke innsatsen på tvers av fagområder og samfunnssektorer, vil vi lettere kunne nå målet om å fange opp personer i risikosonen på et tidlig tidspunkt og møte dem med tverretatlige tiltak som virker.

En stor takk til SaLTo-sekretariatet, Oslo kommune og Oslo politidistrikt som har utarbeidet deler av innholdet i veilederen og gitt oss tillatelse til å benytte materialet i den lokale versjonen du nå holder i hånden.

Målet er å fange opp personer i risikosonen så tidlig så mulig og møte dem med tiltak som virker.

OM VEILEDEREN

Denne veilederen er ment som et praktisk verktøy for å gi deg innblikk i hva radikaliserings, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme er. Du vil også finne litteraturhenvisninger og nyttige lenker som kan gi deg mer informasjon om temaet. Her finner du og informasjon om mulige bekymringstegn, varslingsrutiner og mulige tiltak.

Ved bekymring er det viktig at du, sammen med din leder, vurderer om andre etater skal varsles for samarbeid.

Dialog, råd, veiledning og oppfølgings-samtaler tilpasses utfordringene, situasjonen og relasjonen til den det gjelder.

Bekymringen følges opp med en avklaring før det settes inn relevante, forebyggende tiltak.

Det benyttes i hovedsak kjente tiltak og tjenester innenfor skole, barnevern, helse, kultur-fritid, NAV, kriminalomsorg, politi m.m. Dialog, råd, veiledning og oppfølgingsamtaler tilpasses utfordringene, situasjonen og relasjonen til den det gjelder. Alvorlige bekymringer meldes av lokalt politi til Politiets sikkerhetstjeneste (PST).

INFORMASJONS- OG TAUSHETSPLIKT, SAMTYKKE OG PLIKT TIL Å AVVERGE LOVBRUDD (STRL. § 139)

Lov- og regelverk for samarbeid, informasjon, lagring av informasjon m.m. gjelder. Regler for sensitive personopplysninger kan være relevant. Et samarbeid bør bygge på samtykke fra den unge, eventuelt dennes foreldre eller foresatte. Der det ikke er mulig eller naturlig å få et samtykke bør det vurderes å anvende unntaksbestemmelsene i taushetsplikten. De mest relevante unntaksbestemmelsene som gjør at man kan dele informasjon med andre forvaltningsorganer selv om ikke personen samtykker er:

Forvaltningsloven § 13b, nr. 5 og 6: Gjelder for ansatte

i fritidsklubber, utekontakter, skolen, SLT-arbeid og de som utfører tjenester eller arbeid for disse.

Barnevernloven § 6-7, 3. ledd: Gjelder for ansatte i barnevernet og de som utfører tjenester og arbeid for barnevernet.

Sosialtjenesteloven § 44, 3. ledd: Gjelder for ansatte i NAV og de som utfører tjenester eller arbeid for kommunen etter denne loven.

Helse- og omsorgstjenesteloven § 12-1, 3. ledd: Gjelder for enhver som utfører tjenester eller arbeid etter denne loven.

Vi minner for øvrig om plikten til å avverge alvorlige lovbrudd:

Avvergesplikten (strl. § 139)

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som unnlater å anmelde til politiet eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil bli eller er begått. Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt og innebærer en plikt til å avverge en rekke alvorlige lovbrudd. Se strl. § 139 for mer informasjon. Det anbefales at juridisk bistand innhentes for å forklare hva dette innebærer for din arbeidsplass.

DEFINISJONER OG SENTRALE BEGREP

Radikalisering

Radikalisering er en prosess der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål. En radikaliseringsprosess som leder frem til voldelig ekstremisme, kjennetegnes av en kognitiv utvikling mot en stadig mer ensidig virkelighetsoppfatning der det ikke er rom for alternative perspektiver.

Virkelighetsoppfatningen oppleves så akutt og alvorlig at voldshandlinger synes nødvendige og rettferdige.

Voldelig ekstremisme

Med voldelig ekstremisme menes personer og grupperinger/organisasjoner som er villig til å bruke vold for å nå sine politiske, ideologiske eller religiøse mål, for eksempel

høyreekstremisme, venstre-ekstremisme, ekstrem islamisme m.m.

Hatkriminalitet

Hatkriminalitet er straffbare handlinger som helt eller delvis er motivert av negative holdninger til en person, eller gruppe av personer, på bakgrunn av deres faktiske eller oppfattede etnisitet, religion, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk eller nedsatte funksjonsevne.

Voldelig ekstremisme er den mest ytterliggående formen for hatkriminalitet.

Nettekstremisme

Personer som fremmer ekstreme synspunkter på internett finner lett støtte for sine oppfatninger. Informasjonen spres hurtig og det kan være

vanskelig å skille mellom potensielle trusler og personer som utfordrer ytringsfrihetens grenser.

Nettekstremisme er å fremme ekstreme ideologier og ytringer på internett, som kan rammes av Straffeloven § 135a.

Utenforskap

Utenforskap, eller sosial eksklusjon, kan forstås som individuelle og strukturelle mekanismer eller barrierer for deltakelse på ulike arenaer. Ulikhet i helse, utfordringer med rus, psykiske lidelser, lav deltakelse i fritidsaktiviteter, prestasjonspress, ulikheter i økonomi, samt ulike muligheter for å følge utdanningsløp og skaffe seg jobb, er eksempler på forhold som kan føre til utenforskap.

Vi må jobbe kontinuerlig og målrettet for at radikale meninger ikke går over i voldelige handlinger!

MULIGE BEKYMRINGSTEGN

Intensjoner og motivasjon for radikaliserings og ekstremisme er ofte sammensatt. Noen ønsker å provosere, utfordre og få oppmerksomhet for egen del – og for en aktuell sak. Andre søker bekreftelse, vennskap, sosiale nettverk og identitet. For mange ungdommer er søken etter trygghet, støtte, spenning og samhold viktige drivkrefter. For noen er dette ungdomsopprør og en reaksjon på krig, overgrep,

undertrykkelse, fattigdom m.m. Mens andre ønsker å vise engasjement og støtte. I mange tilfeller er det også et stort press eller motivasjon og påvirkning fra transnasjonale familieliv og nettverk.

Det finnes ingen fasit i forebyggende arbeid. Det er snakk om sammensatt motivasjon og flere mulige bekymringstegn. Mange av disse bekymringstegnene er de samme tegnene som en ser i forbindelse med

såkalt utenforskap. Her blir det viktig å se bekymringstegnene i sammenheng med personenes livssituasjon og sette det hele i kontekst. Hvis mange av bekymringstegen slår inn sammen med flere sårbarhetsfaktorer, er det god grunn til å drøfte dette med nærmeste leder, politi eller andre kommunale hjelpeinstanser. Her er noen bekymringstegn eller signaler personer i faresonen kan ha eksempler på. Listen er ikke utfyllende.

BEKYMRINGSTEGN

Uttalelser/ytringer

- Intoleranse for andres synspunkter
- Fiendebilder – "Vi og dem"
- Konspirasjonsteorier
- Hatretorikk
- Sympati for absolutte løsninger som eksempelvis avskaffelse av demokrati
- Legitimerer vold
- Trusler om bruk av vold for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål

Interesser/utseende/symbolbruk

- Appellerer til og søker etter ekstremistisk materiale på internett
- Endrer utseende, klesdrakt m.m.
- Benytter symboler knyttet til ekstremistiske idealer og organisasjoner
- Slutter på skolen, med fritidsaktiviteter m.m.

Aktiviteter

- Opptatt av ekstremisme på internett og sosiale medier
- Deltar på demonstrasjoner og voldelige sammenstøt med andre grupper
- Bruker trusler og vold som følge av ekstremisme
- Hatkriminalitet
- Reisevirksomhet som kan føre til økt radikaliserings og kontakt med ekstremister

Venner og sosiale nettverk

- Endrer nettverk og omgangskrets
- Omgås med personer og grupper som er kjent for ekstremisme
- Omgås i grupper der det utøves trusler vold og/eller annen kriminell virksomhet
- Medlem i ekstremistiske grupper, nettverk og organisasjoner

HVA GJØR JEG VED BEKYMRING?

En av målsettingene med denne veilederen er at det skal være lav terskel for varsling ved bekymring. Følg varslingsrutinen under og meld bekymringen videre. Bekymringen følges om nødvendig opp med en bekymringssamtale og en avklaring, før det eventuelt settes inn relevante, forebyggende tiltak. Vi har alle et viktig samfunnsansvar i forhold til å melde ifra bekymring tidlig. Din observasjon kan være avgjørende i forhold til å fange opp personer i faresonen, eller avverge alvorlige handlinger.

TRINN	HANDLING	ANSVARLIG
1	<p>Bekymring</p> <p>Du er bekymret for en person på bakgrunn av vedkommendes handlinger og/eller utsagt. Se etter/identifiser mulige bekymringstegn.</p>	Ansatte

Send bekymringsmelding dersom det er grunnlag for dette!

Bekymringen kan også drøftes anonymt med barnevern eller lokalt politi.

TRINN	HANDLING	ANSVARLIG
2	<p>Drøft bekymringen</p> <p>Privatpersoner: Ikke sitt alene med bekymringen. Kontakt lokalt politi, ved radikaliseringskontakten, for tips, råd og veiledning. Saker kan også drøftes anonymt.</p> <p>For ansatte: Drøft bekymringen med en kollega. Hvis personen en er bekymret for går på skolen skal bekymringen drøftes med ledelsen og evt. de pedagogiske og faglige ressursene på skolen (sosiallærer, helsesøster el). Deretter avtales det hvem som følger opp bekymringen videre. Det avtales hvem og hvordan man skal gå i dialog med personen.</p>	<p>Ledelsen Skolen Virksomheten Privatpersoner</p>
3	<p>Gå i dialog</p> <p>Vær nysgjerrig, still åpne spørsmål og spør om hva som ligger bak endringene/utsagnene/handlingene/holdningene.</p> <p>For gode tips og råd til denne samtalen, se www.radikalisering.no – "Samtaleverktøy – slik går du i dialog", eller kontakt forebyggende koordinator i politiet.</p>	<p>Skolen Virksomheten Barnevern Politi</p>
4	<p>Meld bekymringen</p> <p>Ved fortsatt bekymring etter samtalen, kan skolen/virksomheten drøfte saken anonymt med politiet, SLT-koordinator eller barnevernet.</p> <p>Send bekymringsmelding dersom det er grunnlag for dette.</p> <p>Ved alvorlig bekymring varsles lokalt politi, ved Radikaliseringskontakt, direkte. Radikaliseringskontakten fungerer som bindeledd mellom PST, lokalt politi og kommunen, og vil varsle Rådmannen, ved SLT-koordinator, dersom kommunale tiltak skal iverksettes.</p>	<p>Skolen Virksomheten Politi (PST) Barnevern</p>

MULIGE RISIKO- OG BESKYTTELSESAKTØRER

	RISIKOFAKTØRER	BESKYTTENDE FAKTØRER
Personlige faktorer	<ul style="list-style-type: none"> • Marginalisert/diskriminert • Mangler tilhørighet/søker tilhørighet • Skolerelaterte problemer • Psykiske problemer • Mangler kunnskap • Traumatiske opplevelser • Søkende etter svar • Individuell sårbarhet • Betrakter seg selv som offer 	<ul style="list-style-type: none"> • Reflektert ungdom • Skoleflink • Hobbyer eller aktiv i idrett • Mestringsfølelse • Robust • Opplevelse av mening • Selvtillit • Livskvalitet • God helse
Familie-messige faktorer	<ul style="list-style-type: none"> • Påvirkning av transnasjonalt familieliv og nettverk • Dårlig samspill i familien • Foreldre som sliter i foreldrerollen • Sosiale problemer i familien • Psykiske problemer i familien • Rusmisbruk • Fattigdom eller arbeidsledighet • Vold eller annen omsorgssvikt • Ekstreme sympatier hos venner, familie eller slekt 	<ul style="list-style-type: none"> • Ressurssterk familie • Høy sosioøkonomisk status • Støttende foreldre • God kommunikasjon og samspill
Sosiale faktorer	<ul style="list-style-type: none"> • Lav sosial status • Mangler tilhørighet/søker tilhørighet • Marginalisert ungdom • Opplevd diskriminering • Negativ påvirkning av venner • Liten/ingen deltakelse i sosiale felleskap • Arbeidsledig • Livsstil som omfatter kriminalitet • Utrygt lokalområde 	<ul style="list-style-type: none"> • Positiv påvirkning av venner • Er i arbeid • Går på skolen • Prososiale venner • Deltakelse i storsamfunnet • Deltakelse i organiserte eller/og uorganiserte aktiviteter • Trygt lokalområde
Motivasjons-faktorer	<ul style="list-style-type: none"> • Behov for felleskap • Annerkjennelse • Spenning • Beskyttelse • Ekstremistiske forbilder • Føler at ens religion, kultur, land, nasjon m.m. er under angrep • Føler seg utenfor samfunnet 	<ul style="list-style-type: none"> • Gode nettverk • Deltar i stor-samfunnet • Deltar i aktiviteter • Gode venner og forbilder • Mål og interesser
Ideologiske og kulturelle faktorer	<ul style="list-style-type: none"> • Politisk debatt - kulturell identitet • Misnøye med sosial og økonomisk urettferdighet • Legitimering og rettferdiggjøring av vold for å nå mål • Sympati for absolutte løsninger som avskaffelse av demokrati • Konspirasjonsteorier • Polariserende fiendebilder 	<ul style="list-style-type: none"> • Forståelse for demokrati, valgfrihet, toleranse og respekt for mangfold • Kritisk til kilder og informasjon

MULIGE TILTAK

Når en bekymring er kartlagt og belyst lages det en plan for hvem som skal følge opp og koordinere arbeidet. Foreldre inkluderes i dette arbeidet når personen i faresonen er under 18 år. Det kan benyttes en rekke metoder, tiltak og tjenester innenfor ulike sektorer i oppfølgingsarbeidet. Det er summen av de forebyggende tiltakene mot kriminalitet, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme som gir resultater. Innsatsen koordineres gjennom SLT-modellen. Her omtales kort noen relevante tjenester, tiltak og metoder.

Samarbeid mellom tjenester og sektorer

Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme (2014) foreskriver en bred forebygging som omfatter en rekke kommunale og statlige sektorer, samt privat og frivillig sektor. Samarbeidet lokalt skal koordineres gjennom SLT og politiets forebyggende koordinatører. I kommune og stat står følgende tjenester og sektorer sentralt:

- Utdanningssektoren: Skoler m.m.
- Kultur- og fritid: Fritidsklubber, utekontakter m.m.
- Helse og omsorg: Barnevern, sosial, helse m.m.
- Arbeid og inkludering: NAV, IMDI m.m.
- Justissektoren: PST, politi, kriminalomsorg, konfliktråd m.m.

Dialog som metode

Dialog er en god metode for å forebygge voldelig ekstremisme, og benyttes også i annet

kriminalitetsforebyggende arbeid blant barn og unge - i kommune og politi. Dialog gir gode relasjoner, forståelse og respekt, som igjen sikrer god forebygging, endring og trygghet - uten ekstremisme. Det er opprettet dialogfora i begge kommuner.

Bekymringssamtalen

Bekymringssamtalen er mye benyttet av politiet i arbeidet med unge lovbrøyttere. Bekymringssamtalen blir også, i en videreutviklet utgave (kalt avklaringsamtale), benyttet i arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme. Asker og Bærum politidistrikt kan gjennomføre samtalen alene, i samarbeid med kommunen og/eller andre instanser.

Megling og forsoning

Konflikter og overgrep bør følges opp med megling og forsoning mellom partene

gjennom eksempelvis skolemegling, konfliktråd m.m.

Individuell oppfølging, veiledning og nettverk

Både Asker og Bærum kommune kan tilby oppfølging og veiledning gjennom ulike tjenester. SLT tar utgangspunkt i individuelle behov, intervensjoner og handlingsplaner når det iverksettes individuelt tilpassede tiltak. I tillegg kan personer under 18 år få koordinert tverrfaglig oppfølging gjennom "Tidlig innsats team".

Foreldreveiledning og foreldrenettverk kan etter behov etableres lokalt, regionalt eller sentralt. Det finnes en egen foreldreveileder, oversatt til 10 språk, som kan distribueres ved behov (ta kontakt med SLT-koordinator eller Forebyggende koordinator for å få foreldreveilederen tilsendt).

PLANER, ORGANISERING OG SAMARBEID

Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme

Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme ble publisert sommeren 2014 og representerer en ramme for målrettet og strategisk innsats på feltet.

Handlingsplanen finner du her: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/Handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme/id762413/>

SLT – samarbeidsmodell

SLT er en samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot kriminalitet. SLT skal sikre at de ressursene som allerede finnes i kommunen og politiet, blir mer samkjørte og målrettede. Forebygging av hatkriminalitet og voldelig ekstremisme er integrert i det øvrige kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Ytterligere informasjon om SLT-modellen finner du her: <http://www.xn--krd-vla.no/slt/modellen>

Lokalt samarbeid mot voldelig ekstremisme i Asker og Bærum

Politiet i Asker og Bærum har et tett samarbeid med både Asker kommune og Bærum kommune gjennom etablerte samarbeidsstrukturer (SLT-modellen).

Kommunale handlingsplaner

I begge kommuner er det utarbeidet lokale kommunale handlingsplaner/temaplaner for å koordinere forebyggingen

og ivaretagelsen av personer som er i faresonen.

Politirådet og SLT har ansvar for å koordinere og iverksette lokale kriminalitetsforebyggende tiltak i de respektive kommunen. Samtidig er en bred og konstruktiv dialog med andre statlige instanser, organisasjoner, lokalmiljø og befolkningen en forutsetning for å lykkes.

Kjernegruppe

Både Asker og Bærum kommune har i samarbeid med politiet opprettet egne

Kjernegrupper som har ansvar for å følge opp de lokale handlingsplanene. Kjernegruppen skal også fungere som et team som samles for å koordinere tiltak ved alvorlige bekymringer. Andre aktører i kommunen er også koblet til arbeidet i Kjernegruppen. For kontaktinformasjon, se siste side.

Politiets sikkerhetstjeneste (PST)

PST er en særskilt polititjeneste direkte underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. PST

er en landsdekkende tjeneste. PST forebygger rekruttering til voldelig ekstremisme dels gjennom egne aktiviteter og dels gjennom samarbeid med andre instanser som politi og kommuner. Du kan lese mer om PST – eller tipse PST her: <http://www.pst.politiet.no/>

Politirådet og SLT har ansvar for å koordinere og iverksette lokale kriminalitetsforebyggende tiltak i de respektive kommunene.

NETTSIDER, INFORMASJON OG LENKER

Det finnes mye nyttig og relevant informasjon om forebygging av radikaliserings, voldelig ekstremisme og hatkriminalitet, på nett. Ta kontakt med politiet/kommunen dersom du trenger tips og råd om hvor du kan finne relevant informasjon, forskningsrapporter osv.

Følgende to nettsteder kan være et fint sted å begynne for å tilegne seg mer informasjon om tema:

www.radikalisering.no

Dette er nettsiden til Justis- og beredskapsdepartementene for informasjon om radikaliserings og voldelig ekstremisme. Nettsiden er for deg som ønsker hjelp, råd eller kunnskap om radikaliserings og voldelig ekstremisme.

www.utveier.no

Nettstedet er en kunnskapsportal/læringsportal, utarbeidet av RVTS Øst i samarbeid med Helsedirektoratet og Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP). Målet med å gjennomgå denne læringsportalen er å gjøre deg "beredt, villig og i stand til å forebygge og hjelpe mennesker ut av negative radikaliseringsprosesser".

Asker og Bærum kommune har egne instruktører som kan tilby korte kurs knyttet til portalen. Ta kontakt dersom dere ønsker mer opplæring

og veiledning på deres arbeidsplass (se kontaktinformasjon til SLT-koordinatorene, og Radikaliseringskontaktene, siste side).

På kommunenes hjemmesider finner du de lokale handlingsplanene/temaplanene og denne veilederen.

Undervisningsopplegg

Flere kommuner har utarbeidet egne undervisningsopplegg for skolen, der en fokuserer på temaer som demokrati, medbestemmelse, likeverd, nettmobbing, ekstreme holdninger, handlinger og ytringer. Ta kontakt med Radikaliseringskontakten eller SLT-koordinator i din kommune dersom dere ønsker lenker til dette.

VIKTIGE TELEFONNUMMER

Oslo politidistrikt	22669050
Politiets Radikaliseringskontakter oslo.ekstremisme@politiet.no	67 57 69 12 48 89 47 50
PST post@pst.politiet.no	23 30 50 00
SLT-koordinator i Asker slt@asker.kommune.no	66 76 82 57
Barnevernet i Asker	66 90 97 00
Utenom åpningstid kan Alarmtelefonen for barn og unge benyttes	116 111
SLT-koordinator i Bærum slt@baerum.kommune.no	46 95 44 95
Barnevernet i Bærum	67 50 47 70
Utenom åpningstid kan Alarmtelefonen for barn og unge benyttes	116 111

Betydningen av internett og sosiale medier har vært undervurdert når det gjelder radikaliserings og rekruttering til ekstremisme. Rapporten "Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme på internett" gir ny innsikt.

Det kan benyttes en rekke metoder, tiltak og tjenester innenfor ulike sektorer. Det er summen av de forebyggende tiltakene mot kriminalitet, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme som gir resultater.

